

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ТЗОВ «АЙКЮ ХОЛДИНГ»

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Монографія

Київ
ДВНЗ «Університет банківської справи»
2019

Авторський колектив

Т. Е. Белялов (2.5), Л. О. Гаряга (3.2.1), С. В. Діденко (3.2.2), А. В. Дика (2.2.1),
Ю. В. Жежерун (2.1, 3.1), С. Ю. Колодій (2.5, 3.4), С. К. Колодій (3.4), І. О. Косовський (2.2.2),
В. О. Криворучко (2.3), С. О. Криниця (2.4, 3.6), А. Я. Кузнєцова (1.5),
Н. М. Пантелеєва (1.1, 1.2, 1.3, 3.5), О. В. Панченко (3.3), М. А. Ребрик (1.4, 2.2.1),
Ю. С. Ребрик (1.4), Н. В. Рогова (2.2.3), М. В. Руденко (2.3.1), В. Г. Сословський (2.2.2),
Г. Г. Чмерук (1.5), О. М. Шинкаренко (2.2.3), А. І. Якимів (1.5).

За загальною редакцією Н. М. Пантелеєвої, С. Ю. Колодія, М. А. Ребрика

Рецензенти:

Т. В. Майорова — доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри інвестиційної діяльності
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;
Н. С. Танклевська — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки
і фінансів ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»;
В. А. Замлинський — доктор економічних наук, професор,
Інститут бізнесу, економіки та інформаційних технологій
Одеського національного політехнічного університету

Рекомендовано до друку вченою радою ДВНЗ «Університет банківської справи»
(протокол № 11 від 23 квітня 2018 року)

Рекомендовано науково-технічною радою Науково-дослідного центру ТзОВ «АЙКЮ ХОЛДИНГ»
(протокол № 5 від 16 липня 2019 року)

УДК 336.71:338.465.4(477)

Ц75 **Цифрова економіка як ключовий тренд розвитку постіндустріального суспільства** : монографія / [авт. кол.]. ; за заг. ред. Н. М. Пантелеєвої, С. Ю. Колодія, М. А. Ребрика. — Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. — 299 с.

ISBN 978-966-484-316-1

У монографії подано дослідження питань цифрової економіки в умовах мегатрендів, до яких відносять розвиток постіндустріального суспільства і глобалізацію. Зроблено спробу розкрити, поряд із теоретичними засадами та перспективами розвитку цифрової економіки, питання цифрової трансформації реального сектору економіки, фінансової сфери та інфраструктури, державного управління, а також полярну природу її впливу на соціальні інститути, компенсаційні механізми та нові цінності сучасного суспільства. Спираючись на узагальнення зарубіжного досвіду стосовно викликів, можливостей і загроз цифрової економіки, осмислено і розроблено практичні рекомендації щодо стратегічного управління та регулювання цифрової економіки, упровадження цифрових технологій і поширення процесів цифровізації в умовах вітчизняних реалій.

Для працівників державних установ, підприємств, організацій і установ, які здійснюють свою діяльність у реальному і фінансовому секторах вітчизняної економіки, науковців, аспірантів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться теорією і практикою цифрової економіки.

© Авторський колектив, 2019

© НДЦ ТзОВ «АЙКЮ ХОЛДИНГ», 2019

© ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019

ISBN 978-966-484-316-1

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА І ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	9
1.1. Теорія постіндустріального суспільства і постіндустріальні реалії	9
1.2. Цифрова економіка: об'єктні основи, сутнісні характеристики і категоріальні особливості	29
1.3. Концептуальні підходи до побудови цифрової економіки	42
1.4. Теоретичні підходи до формування інфраструктури цифрової економіки ..	55
1.4.1. Інфраструктура цифрової економіки	55
1.4.2. Технологічний бізнес цифрової економіки	71
1.5. Теоретичне осмислення феномену криптовалюти як радикальної фінансової інновації цифрової економіки	85
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ...	103
2.1. Індустрія 4.0 і цифрові трансформації реального сектору економіки	103
2.2. Цифровізація фінансового сектору і розвиток фінансової інфраструктури цифрової економіки	116
2.2.1. Нова парадигма і цифрові технології розвитку фінансової інфраструктури цифрової економіки	116
2.2.2. Генеза розвитку і перспективи використання криптовалюти у цифровій економіці	133
2.2.3. Адаптаційні аспекти обліку та оподаткування сучасних цифрових активів	151
2.3. Цифрове суспільство: трансформаційний потенціал основних соціальних інститутів	161
2.4. Державні ініціативи розвитку цифрової економіки в міжнародному контексті	176
2.5. Глобалізація як фактор розвитку цифрової економіки і постіндустріального суспільства	189
РОЗДІЛ 3. ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ДО ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА ..	204
3.1. Побудова елементів цифрової економіки в реальному секторі України	204
3.2. Розвиток фінансового посередництва в умовах цифровізації	220
3.2.1. Трансформація стратегій фінансового посередництва	220
3.2.2. Потенціал похідних фінансових інструментів для розвитку фінансового посередництва на основі цифрових технологій	239
3.3. Цифровий маркетинг: роль та особливості використання в умовах побудови цифрової економіки	251
3.4. Формування вітчизняного цифрового профілю постіндустріального суспільства	265
3.5. Прикладні аспекти цифровізації державного управління	281
3.6. Основні пріоритети стратегії державної політики побудови цифрової економіки в Україні	288

2.5. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ І ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Економічна теорія цифрової економіки перебуває на стадії формування, а це означає, що саме зараз з'являється багато наукових робіт, у яких розглядають сутність і роль цифрової економіки у формуванні сучасної моделі постіндустріального суспільства в умовах розвитку глобалізаційних процесів. На сьогодні під час вивчення феномену цифрової економіки найчастіше увага приділяється саме технологічним аспектам та оцінці їхнього впливу на швидкість проведення операцій, ухвалення рішень і скорочення середніх операційних витрат.

Так, з технологічного погляду організації бізнес-процесів цифрова економіка характеризується такими положеннями:

- цифровізація і спрощене передавання інформації, що дозволяє значно скоротити час і витрати на створення, аналіз, систематизацію, обробку і зберігання інформації, спростити та оптимізувати процес ухвалення управлінських рішень;
- покращення системи бізнес-комунікацій завдяки побудові великих мереж, що використовуються для спрощення бізнес-процесів, створення баз даних і віртуальних ринків;
- створення мереж шерингової економіки, що дозволяє розширити доступ до економічних благ сумісного використання і скоротити середні витрати;
- персоналізація покупців, можливість створення приватного кабінету, що дозволяє активно застосовувати різні сучасні методи маркетингу, оптимізувати маркетингові витрати і значно поліпшити процес формування фокусгруп;
- створення прямих зв'язків, що передбачає скорочення витрат на пошук контрагентів і формування системи прямих продажів без використання послуг посередників. Крім цього, цифровізація є достатньо простим процесом, що значно знижує бар'єри для входження на ринок і створення мереж прямих продажів.

Вивчення феномену цифрової економіки з позицій економічної теорії, а не зміни технологічних процесів, полягає в її чіткому понятійному визначенні саме з позицій економічної науки та в будові у визнанні на даний момент систему основних економічних знань. У зв'язку з цим виникають два основні питання, без формування чітких відповідей на які не можливо побудувати якісну економічну теорію цифрової економіки:

- 1) що являє собою цифрова економіка — комплекс технологічних змін, якісно нову економічну модель або ще один тип / підтип економічної системи?
- 2) як цифрова економіка узгоджена з базовими постулатами традиційної системи економічних знань?

Зважаючи на відносну молодість теоретичних концепцій, що досліджують характер та особливості розвитку цифрової економіки, та поки що відсутність

єдності підходів щодо визначення її ролі в сучасній системі економічних знань, основний акцент дослідження зроблено на вивченні цифрової економіки з позицій мейнстріму економічної теорії, тобто тих положень, які пройшли довгий шлях теоретичних дискусій, на базі яких сформований зміст сучасних курсів економічної теорії, мікро- та макроекономіки й історії економічних учень як фундаменту актуальних економічних знань. У рамках проведеного дослідження феномен цифрової економіки розглядатиметься крізь призму п'яти основних теоретичних концепцій, які вже давно стали основою сучасної економічної теорії:

- 1) стадії розвитку цивілізації та формування постіндустріального суспільства в умовах трьохсекторної моделі економічної системи;
- 2) глобалізація соціально-економічних процесів;
- 3) довгі хвилі та технологічні уклади;
- 4) Четверта промислова революція і формування постіндустріального суспільства;
- 5) ринкова рівновага і провали ринку.

Такий підхід дозволяє знайти відповідь на поставлені вище питання, комплексно підійти до оцінки цифрової економіки з різних позицій і з'ясувати, як чином вона вписується до сформованої на сьогодні системи економічних знань.

1. *Формування та розвиток постіндустріального суспільства в результаті поступового переходу від стадії аграрної через індустріальну до постіндустріальної цивілізації.*

Водночас розвиваються і поширюються різні види послуг, що пов'язані зі становлення єдиних загальносвітових ринків і систем комунікацій. Під час формування постіндустріального суспільства частки ВВП, яка створюється в аграрному і промисловому виробництві, та зайнятих в економіці постійно зменшуються, тобто реальний сектор економіки, який представлений у тому числі традиційними первинним і вторинним секторами економіки, поступово втрачає свою вагу у процесі формування національного продукту. Натомість, поступово збільшується частка третинного сектору — сфери послуг, частиною якого і є комплекс виробництв, що пов'язані з цифровою економікою.

Процес поступового переходу від аграрної економіки (суспільства) до індустріальної називають індустріальною революцією, відповідно процес поступового переходу від індустріальної економіки (суспільства) до постіндустріальної називають постіндустріальною революцією. Індустріальна революція відбувається тоді, коли секторальна структура національного ВВП і зайнятих в економіці поступово протягом декількох десятиріч трансформуються від типової схеми «50 — 20 — 30» до схем «20 — 50 — 30» або «20 — 40 — 40». В обох варіантах частка сільського господарства суттєво знижується, але в першому вона заміщується повністю промисловістю, а у другому — зростанням як переважно вторинного сектору, так і третинного.

Постіндустріальна революція відбувається тоді, коли секторальна структура національного ВВП і зайнятих в економіці протягом декількох десятиріч суттєво трансформуються від схем «20 — 40 — 40» або «20 — 50 — 30» до схем «10 — 20 — 70», «5 — 25 — 70» або навіть «5 — 20 — 75» (табл. 2.14). У всіх варіантах частка сільського господарства продовжує знижуватися, але

одночасно знижується й частка промисловості, а відповідно й частка сфери послуг революційно збільшується.

Таблиця 2.14

Структура ВВП за секторами найбільших економік світу, 2015 рік

Країни	ВВП, млрд дол. США	Первинний сектор	Вторинний сектор	Третинний сектор
Світ	75213	5,9%	30,5%	63,6%
США	17947	1,1%	19,1%	79,7%
КНР	11218	8,6%	39,8%	51,6%
Японія	4730	1,2%	27,5%	71,4%
Німеччина	3495	0,8%	28,1%	71,1%
Велика Британія	2650	0,7%	21,0%	78,3%
Франція	2488	1,9%	18,3%	79,8%
Індія	2251	17,4%	25,8%	56,9%
Італія	1853	2,0%	24,2%	73,8%
Бразилія	1770	5,4%	27,4%	67,2%
Канада	1532	1,8%	28,6%	69,6%
Південна Корея	1404	2,7%	39,8%	57,5%
Росія	1268	3,9%	36,0%	60,1%
Австралія	1257	4,0%	26,6%	69,4%
Іспанія	1252	3,3%	24,2%	72,6%
Мексика	1064	3,7%	34,2%	62,1%
Індонезія	941	14,3%	46,9%	38,8%
Нідерланди	770	2,8%	24,1%	73,2%
Туреччина	756	8,9%	28,1%	63,0%
Швейцарія	662	1,3%	27,7%	71,0%
Саудівська Аравія	658	2,0%	66,9%	31,1%
Аргентина	542	10,0%	30,7%	59,2%
Тайвань	519	1,3%	32,0%	66,9%
Швеція	517	1,8%	26,9%	71,3%
Бельгія	470	0,7%	21,6%	77,7%
Польща	467	3,4%	33,6%	63,0%
Нігерія	415	17,8%	25,7%	54,6%
Іран	412	11,2%	40,6%	48,2%
Тайланд	391	13,3%	34,0%	52,7%
Австрія	387	1,5%	29,5%	69,0%
Норвегія	376	2,7%	38,3%	59,0%
ОАЕ	416	0,7%	59,4%	39,8%
Колумбія	400	8,9%	38,0%	53,1%
Данія	347	4,5%	19,1%	76,4%
ПАР	341	2,5%	31,6%	65,9%
Греція	246	3,3%	17,9%	78,9%
Венесуела	209	4,7%	34,9%	60,4%

Примітка. Розраховано за⁴⁸⁷.

⁴⁸⁷ Annual report 2017 [Electronic resource]. — Available at : <http://www.worldbank.org/en/about/annual-report>.

Процес формування постіндустріального суспільства супроводжується революційним збільшенням ділової активності та частки зайнятих у секторі послуг, що з огляду на поступове зростання національного ВВП і населення більшості країн світу, а також призводить до швидкого розвитку цифрової економіки, яка, з одного боку, є частиною сектору послуг, а з другого, — ураховуючи особливості її розвитку і специфіку послуг, її можна розглядати як ще один, четвертий сектор економіки. Розвиток цифрової економіки в рамках уже сформованого постіндустріального суспільства розвивається в умовах інших тенденцій. Слід зауважити, що процеси поступового проходження індустріальної та постіндустріальної революцій протягом декількох десятиріч, як це відбувалося у США та інших економічно розвинутих країнах, не завжди притаманні всім великим економікам світу.

Аналізуючи дані *табл. 2.14*, можна зробити однозначний висновок, що на сьогодні серед найбільших економік світу структура виробленого валового внутрішнього продукту помітно відрізняється, особливо якщо порівнювати групу розвинутих країн, до яких входять Франція, США, Велика Британія, Бельгія, Данія, Греція, і де вже сформувалася нова структурна міжсекторальна схема формування ВВП за типом «менше за 5—20 — більше за 75», і групу країн, що розвиваються, до якої входять Індонезія, Індія, Саудівська Аравія, Нігерія, Іран, Таїланд і де поки що не закінчилась промислова революція. Водночас в окремих сферах життя відбуваються процеси, що притаманні для проходження від стадії індустріального суспільства до стадії постіндустріального.

Можна відмітити, що серед найбільших економік світу сформувалися три групи країн:

- 1) країни, в яких уже відбулася постіндустріальна революція, сформовано і розвивається постіндустріальне суспільство;
- 2) країни, в яких уже відбувається індустріальна революція та постіндустріальне суспільство ще не сформовано;
- 3) країни, в яких постіндустріальна революція відбувається ще до закінчення індустріальної та одночасно формується постіндустріальне суспільство.

Розвиток цифрової економіки у країні залежить від того, як в умовах загальносвітових тенденцій поступового переходу до постіндустріального суспільства розвиваються його трансформаційні процеси.

Так, у країнах, де вже сформовано постіндустріальне суспільство, трансформація соціально-економічної системи відбувається в умовах розвинутих фінансових ринків і відсутності перспектив «вибухового розвитку». Інші країни, які тільки перебувають на шляху побудови постіндустріального суспільства, можуть мати різні перспективи трансформації національної моделі соціально-економічної системи залежно від напрямів, сили та швидкості зміни інституційного середовища та наявності синергетичних ефектів, у тому числі завдяки впровадженню елементів цифрової економіки.

Разом із цим функціонування національної моделі економічної системи в рамках постіндустріального суспільства не призведе до виникнення трансформаційних трансакційних витрат і дозволить знизити трансакційні витрати. Також постіндустріальне суспільство характеризується значно якіснішим інституційним середовищем, у рамках якого синергетичний ефект від взаємо-

дії реального і фінансового секторів економіки під впливом цифрової економіки може бути сильнішим. Крім цього, на стадії переходу до постіндустріального суспільства відбувається трансформація джерел влади і системи ухвалення рішень у сучасному глобальному геополітичному середовищі.

Відомий американський письменник, соціолог, футуролог Е. Тоффлер у роботах «Третя хвиля» (1980 р.)⁴⁸⁸, «Метаморфози влади» (1990 р.)⁴⁸⁹ «Революційне багатство» (1995)⁴⁹⁰, які стали відомими не тільки серед науковців, а й бестселерами, поступово показував становлення постіндустріального суспільства і перспективи його подальшого розвитку.

Формування сучасної цивілізації, де у традиційному трикутнику джерел влади «сила — гроші — знання», так само, як і у секторах економіки, йде поступовий перехід від традиційних насильства і фінансового багатства як основних легітимних джерел влади до революційного зростання ролі знань та інноваційних технологій. Усе більше як окремих людей, так і компаній використовують знання для отримання політичної, фінансової та інших видів влади, ухвалення ефективних рішень.

Також трансформується й система ухвалення рішень як на національному, так і міжнародному рівнях. Розвиток цифрової економіки у країні та його вплив на розвиток реального сектору у процесі формування інформаційного постіндустріального суспільства багато в чому визначаються і глобальною роллю країни та її місцем у сучасній геополітичній системі.

Представники світ-системної концепції, яка є доволі популярною в разі дослідження та вивчення ролі окремих країн у сучасній глобальній економіці та геополітиці, розглядають сучасну ринкову економіку (капіталізм) як історичну і соціальну систему, що інтегрує варіації форм праці у функціональний розподіл праці (світ-економіка). Деякі країни не мають окремих незалежних національних економік, але включені до глобальної світ-економіки. Не будучи окремим суспільством, світ-система затверджує потрібний розподіл праці між її складниками: 1) центром, 2) напівпериферією і 3) периферією. У центральній сфері — напівпериферії акумулюються найбільші світові активи, але країни центру мають традиційно великий вплив на ухвалення рішень і вже давно розроблені та діють різні інституалізовані рішення згідно зі сталими процедурами. Країна може переходити від одного стану до іншого, але це відбувається нечасто⁴⁹¹.

Серед країн «напівпериферії» та «периферії» часто формується окремий тип економік, які іноді називають «банановими республіками», які є поставачальниками для глобальної економіки певних ресурсів або продуктів із невисокою доданою вартістю. «Ресурсне прокляття» являє собою такий стан розвитку національної економіки, коли наявність великої кількості певних

⁴⁸⁸ Тоффлер Е. Третя хвиля / Е. Тоффлер ; пер. А. Євса за ред. В. Шовкуна. — Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. — 480 с.

⁴⁸⁹ Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила / Е. Тоффлер ; пер. Н. Бордукова. — Харків : Акта, 2004. — 688 с.

⁴⁹⁰ Тоффлер Э. Революционное богатство: как оно будет создано и как оно изменит нашу жизнь / Э. Тоффлер, Х. Тоффлер ; пер. з англ. М. Султановой, Н. Цыркун. — Москва : АСТ, 2008. — 569 с.

⁴⁹¹ Валлерстайн И. Конец знакомого мира. Социология XXI века / И. Валлерстайн ; пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. — Москва : Логос, 2003. — 368 с.

видів ресурсів (насамперед нафти і природного газу) спричиняє структурні перекоси в бік розвитку певних галузей економіки. Гіпертрофований вплив галузей, що пов'язані з видобутком і первинною обробкою ресурсів, на розвиток національної економіки відбувається як суто економічно, шляхом направлення інвестицій саме туди, де є можливість отримання надприбутків, так і завдяки інституційним змінам, що пов'язані зі спотворенням демократичних інститутів і посиленням політичного та економічного авторитаризму, в результаті чого ресурсні галузі опиняються під прямим або непрямим впливом влади чи наближених до неї осіб. Отже, країнам «напівпериферії» та «периферії» дуже складно запроваджувати нові стандарти розвитку цифрової економіки відповідно до нових тенденцій формування та становлення інформаційного постіндустріального суспільства, особливо за наявності «ресурсного прокляття».

У сучасній глобальній економіці постійно зростає роль знань як джерела влади, що зумовлює особливості трансформацій як національної економіки, так і фінансового сектору. Паралельно з цим країни «центру» отримують високі результати від формування глобалізованого інформаційного постіндустріального суспільства і формують нові тенденції подальшого розвитку реального і фінансового секторів економіки, застосовуючи інноваційні технології та виступаючи лідером змін. Країни «напівпериферії» у змозі отримати синергетичний ефект у результаті трансформації соціально-економічної системи за широкого запровадження нових технологій і трансформації системи ухвалення рішень унаслідок підвищення ролі знань як джерела влади. У цьому разі якість інституційного середовища країни значно поліпшиться і знизяться транзакційні витрати, які пов'язані з ухваленням рішень в економіці країни. Отже, цифрова економіка пов'язана з трансформацією системи прийняття влади, де головним елементом є знання, а не гроші та сила. Особливості функціонування цифрової економіки також полягають у тому, що знання й інформація найчастіше виступають як основним ресурсом, так і основним результатом їхнього використання.

2. Глобалізація соціально-економічних процесів.

Створення нового глобалізованого економічного і фінансового простору у процесі становлення сучасного глобального інформаційного постіндустріального суспільства відбувається одночасно з процесами розвитку цифрової економіки. Сучасні риси глобалізаційних процесів у рамках трансформації соціально-економічного розвитку і становлення інформаційного постіндустріального суспільства можна охарактеризувати такими тезами:

- формується глобальне світове виробництво на основі планетарного охоплення світової економіки глобальними компаніями, транснаціональними корпораціями та транснаціональними банками, розвитку довгострокових виробничих і фінансових зв'язків, формування стратегічних альянсів, договорів про співдружність тощо;
- кардинально змінюється зміст світових господарських зв'язків: з початку 1980-х років довгострокові середні темпи зростання міжнародної торгівлі випереджають темпи зростання виробництва, а за своїми обсягами фінансові потоки в рази перевищують транзакції, пов'язані з експортом товарів і послуг;

- змінюється спрямованість і структура міжнародної торгівлі, зростає товарообмін наукомісткою, високотехнологічною продукцією між розвинутими країнами;
- якісних перетворень зазнає фінансова сфера, змінюється її роль у світовій економіці на основі прогресуючого зростання валютних, фондових, кредитних ринків тощо, розвиваються нові форми фінансових операцій та інструменти їхньої реалізації;
- дуже стрімко розвиваються процеси віртуалізації розвитку реального і фінансового секторів економіки, революційно зростають обсяги «онлайн-торгівлі» та «онлайн-банкінгу», унаслідок чого трансформуються як фінансові, так і реальні ринки, механізми продажу відповідних продуктів та й узагалі концепція організації бізнесу;
- посилюється орієнтація розвинутих економік на розгортання всіх сфер людської активності: здатність генерувати нові знання, швидко їх застосовувати, використовувачи сучасні методи обробки інформації;
- інтенсифікується пошук світового центру управління економікою і фінансовими ринками та формування нових інструментів регулювання глобальних світогосподарських процесів.

Глобалізаційні процеси, що супроводжують сучасне становлення інформаційного постіндустріального суспільства, мають дуже сильний синергетичний ефект, який дозволяє розвиватися як реальному, так і фінансовому секторам економіки. Формування єдиного глобалізованого економічного простору дозволяє значно розширювати параметри ринку, миттєво здійснювати фінансові трансакції й економити на трансакційних витратах. Глобалізація сприяє посиленню конкуренції на товарних і фінансових ринках, а країни, що найбільш інтегровані до глобальної економіки, посідають найвищі позиції в рейтингу глобальної конкурентоспроможності й мають дуже високе значення GCI.

Сучасний розвиток держав завдяки усуненню бар'єрів і створенню не тільки глобального економічного і фінансового простору, а й макрорегіонального, у тому числі внаслідок економічної та політичної інтеграції. Сучасний світ перебуває в активній фазі економічної глобалізації, за якої процес лібералізації зовнішньої торгівлі є безальтернативним варіантом розвитку економік. Хоча інтеграція та регіоналізація багато в чому залежать від внутрішніх рішень, які ухвалюють конкретні держави, уже давно функціонують міжнародні організації, основною функцією яких є забезпечення єдиних правил і процедур розвитку товарних, ресурсних і фінансових ринків.

Трансформація соціально-економічної системи держави і розвиток цифрової економіки в разі інтеграції та регіоналізації відбувається з урахуванням таких положень:

- інтеграція інституційного середовища;
- лібералізація фінансових ринків і набуття режиму внутрішнього ринку у сфері фінансових послуг у рамках інтеграційного об'єднання;
- збалансованість економічних інтересів усіх агентів шляхом побудови ринкового конкурентоспроможного середовища;
- незалежність та ефективність роботи регуляторів, здійснення нагляду на основі оцінки ризиків в умовах формування наднаціональних правил і застосування єдиних у рамках інтеграційного об'єднання процедур;

- прозорість і високі стандарти розкриття інформації учасниками фінансового сектору і регуляторами;
- забезпечення відповідальності та довіри між учасниками фінансового сектору і регуляторами;

- цілісність і комплексність фінансового сектору, всебічний захист прав кредиторів, споживачів та інвесторів.

Запорукою успішної трансформації фінансового сектору економіки країни в умовах інтеграції та регіоналізації є синхронне впровадження таких дій і заходів:

- досягнення макроекономічної стабілізації, у тому числі таргетованої низької інфляції, відсутність дисбалансів на зовнішніх фінансових ринках, самопідтримуваного економічного зростання;

- проведення економічної дерегуляції та стимулювальної податкової форми, що забезпечить приплив фінансового капіталу в економіку;

- неухильне дотримання гарантій прав власності та принципів відповідальності за завдані збитки через реалізацію судової реформи та реформи правоохоронної системи.

Інтеграція та регіоналізація дозволяють поліпшити інституційне середовище соціально-економічного розвитку країни, знизити транзакційні витрати внаслідок упровадження єдиних стандартів, процедур, ліцензій тощо в результаті розвитку цифрової економіки. Це призводить також до посилення конкуренції на фінансовому ринку та підвищення глобальної конкурентоспроможності.

Для того щоб виявити роль цифрової економіки й особливості функціонування компаній, які пов'язані з нею, проведемо дослідження складу та особливостей функціонування найбільших компаній світу за 2016 рік, що базується на такій методології:

- 1) визначимо 50 найбільших компаній світу за інтегральним рейтингом журналу «Forbes» на кінець 2016 року;

- 2) для кожної компанії розрахуємо значення коефіцієнта Тобіна як відношення ринкової вартості до вартості активів;

- 3) згрупуємо компанії за принципом зниження коефіцієнта Тобіна і проаналізуємо склад лідерів та аутсайдерів.

Результати проведених розрахунків представлено в *табл. 2.15* і *2.16*.

Розрахувавши коефіцієнт Тобіна, можна спостерігати, що чітко виділяються компанії-лідери та компанії-аутсайдери, а значення коефіцієнта змінюється в доволі широкому діапазоні, в межах від 0,026 до 3,341.

Якщо брати до уваги першу десятку компаній (див. *табл. 2.15*), то можна сказати, що вони належать до секторів економіки, які зараз активно розвиваються і представляють вищі технологічні уклади.

Серед них можна виділити компанії, які є беззаперечними лідерами розвитку цифрової економіки. За значенням коефіцієнта Тобіна можна зробити висновок, що перші 10 компаній, які мають найбільше значення коефіцієнта, можна поділити на дві групи. Перші, такі як «Alphabet», «Microsoft», «Apple», «IBM», «China Mobile», займаються комп'ютерними, телекомунікаційними послугами, програмуванням, тобто видами діяльності, що пов'язані з цифровою економікою і характеризуються вищими технологічними укладами.

Компанії другої групи займаються взагалі іншим родом діяльності, а саме: фармацевтика — «Novartis», «Pfizer»; засоб для особистої гігієни побутова хімія — «Procter & Gamble»; харчова промисловість — «Nestle», медичне обладнання й послуги — «Johnson & Johnson».

Таблиця 2.15

Компанії з рейтингу 50 найбільших компаній світу 2016 року, які мають найвище значення коефіцієнта Тобіна (млрд дол. США)

№	Компанія	Країна	Активи	Ринкова вартість	Коеф. Тобіна	Галузь
27	Alphabet	United States	149,7	500,1	3,341	Computer Services
32	Johnson & Johnson	United States	133,4	312,6	2,343	Medical Equipment & Supplies
23	Microsoft	United States	181,9	407,0	2,237	Software & Programming
8	Apple	United States	293,3	586,0	1,998	Computer Hardware
33	Nestle	Switzerland	123,9	235,7	1,902	Food Processing
39	Procter & Gamble	United States	129,1	218,9	1,696	Household/Personal Care
47	Novartis	Switzerland	131,9	203,8	1,545	Pharmaceuticals
46	Pfizer	United States	167,5	205,7	1,228	Pharmaceuticals
41	IBM	United States	118,9	142,7	1,200	Computer Services
18	China Mobile	China	219,9	241,0	1,096	Telecommunications services

Примітка. Розраховано за⁴⁹².

Таблиця 2.16

Компанії з рейтингу 50 найбільших компаній світу 2016 року, які мають найнижче значення коефіцієнта Тобіна

Компанія	Країна	Активи	Ринкова вартість	Коеф. Тобіна	Галузь
ICBC	China	3420,3	198,0	0,058	Major Banks
China Construction Bank	China	2826	162,8	0,058	Regional Banks
Agricultural Bank of China	China	2739,8	152,7	0,056	Regional Banks
Bank of China	China	2589,6	143,0	0,055	Major Banks
HSBC Holdings	United Kingdom	2409,7	133,0	0,055	Major Banks
Bank of Communications	China	1101,9	55,7	0,051	Regional Banks
Banco Santander	Spain	1455,9	72,5	0,050	Major Banks
BNP Paribas	France	2166,3	66,8	0,031	Major Banks
Mitsubishi UFJ Financial	Japan	2458,8	73,5	0,030	Regional Banks
Japan Post Holdings	Japan	2450,7	62,6	0,026	Life & Health Insurance

Примітка. Розраховано за даними www.Forbes.com.

Як відомо з економічної теорії, коефіцієнт Тобіна (q) у середньому досить стійкий у часі, а фірми з високим його значенням зазвичай володіють унікальними чинниками виробництва або випускають унікальні товари («Alphabet», «Microsoft», «Apple», «Facebook» тощо), що дозволяє їм отримувати монопольний прибуток на нових ринках, які є глобалізованими.

⁴⁹² The World Largest Companies — 2016 [Electronic resource]. — Available at : <http://www.forbes.com> ; www.Forbes.com.

Отже, сьогоднішні представники цифрової економіки розвиваються за наявності тенденцій, що свого часу були характерні для текстильних заводів часів Першої промислової революції, металургійних і нафтових компаній часів Другої та машинобудівних гігантів часів Третьої. Сама по собі зміна лідерів глобального бізнесу на користь компаній цифрової економіки є вже певним сигналом становлення нового типу постіндустріальної економіки в умовах глобалізації, а виявлені доволі великі значення коефіцієнта Тобіна з урахуванням багатомільярдної вартості активів лише посилюють вказану тенденцію.

Так, аналізуючи склад 50 найбільших компаній світу, що формують останню десятку за критерієм зниження коефіцієнта Тобіна, можна сказати, що майже всі компанії належать до банківського сектору економіки (див. *табл. 2.16*). Вказані компанії з невеликими значеннями коефіцієнта Тобіна діють у конкурентних або регульованих галузях, а їхня діяльність пов'язана зі сферою фінансів, із них лише одна страхова компанія — «Japan Post Holdings», усі інші є банками.

Також слід зауважити, що світова фінансова криза 2008—2009 років значно скоригувала в бік зниження ринкову вартість глобальних компаній, що функціонують у фінансовому секторі економіки, а це також є однією з причин доволі низького значення коефіцієнта Тобіна для них.

Глобалізація відкриває перед людством величезні можливості для розширення масштабів обміну товарами, послугами, інформацією, технологіями і капіталом, взаємодії в гуманітарній сфері та духовного збагачення особистості.

Водночас для значної частини людей глобалізація несе істотні загрози, зумовлюючи розмежування країн на «цивілізаційний центр» і «периферійну зону», поглиблюючи їхню диференціацію в соціально-економічному і науково-технічному розвитку.

3. *Теорія довгих хвиль М. Д. Кондратьєва і теорія технологічних укладів.*

Прихильники сучасної інституціональної та економічної теорії питання економічної історії та формування різних типів сучасних економічних систем і підсистем розглядають на основі розробок вітчизняного економіста М. Д. Кондратьєва та її осучаснення з боку радянських і російських економістів Д. С. Львова і С. Ю. Глазьева шляхом побудови теорії технологічних укладів. Питання про технологічні уклади тісно пов'язане з теоріями «довгих хвиль», які супроводжували становлення і розвиток капіталістичного способу виробництва⁴⁹³.

Фундаментальний внесок у створення зазначених теорій зробив М. Д. Кондратьєв. Він стверджував, що науково-технічна революція розвивається хвилеподібно, і кожний цикл триває приблизно 45—60 років. Протягом останніх століть в історії технологічної еволюції змінили одна одну п'ять хвиль і склалися п'ять технологічних укладів⁴⁹⁴.

⁴⁹³ Глазьев С. Ю. Технологические сдвиги в экономике России / С. Ю. Глазьев // Экономика и математические методы. — 1997. — № 2. — С. 5—23.

⁴⁹⁴ Глазьев С. Ю. Экономическая теория технического развития / С. Ю. Глазьев. — Москва : Наука, 1990. — 232 с.

Перша хвиля (1770—1830 рр.) сформувала уклад, який ґрунтується на нових технологіях у текстильній промисловості та використанні енергії води. Цей період відзначається широким застосуванням парових двигунів і розвитком машинобудування насамперед для потреб текстильної промисловості. Економічними символами цього періоду є паровий двигун і текстильна промисловість.

Друга хвиля (1830—1880 рр.) позначилася механізацією виробництва практично всіх видів продукції, створенням мережі залізниць і морських шляхів. Економічними символами цього періоду були вугілля і транспортна інфраструктура.

Третя хвиля (1880—1930 рр.) базувалася на використанні у промисловому виробництві електроенергії, розвитку важкого машинобудування та електротехнічної промисловості, відкриттях у галузі хімії, становленні та розвитку хімічної промисловості. Також з'являється і поступово розвивається автомобільна промисловість. У результаті конкуренції формуються потужні монополії. Економічними символами цього періоду були нафта, електрика та автомобіль.

Четверта хвиля (1930—1980 рр.): подальший розвиток енергетичної галузі на основі нафти, нафтопродуктів і газу; розвиток засобів зв'язку; розроблення нових синтетичних матеріалів. Для неї характерне масове виробництво широкого спектра товарів тривалого користування, будівництво швидкісних автомагістралей, розвиток аеропортів. Економічними символами цього періоду були вуглеводні джерела енергії, товари масового споживання, велике машинобудування.

П'ята хвиля, що почалася в середині 80-х рр. ХХ століття, спирається на досягнення у галузі мікроелектроніки, інформатики, біотехнології, генної інженерії, освоєння нових видів енергії, космічного простору, супутникового зв'язку тощо. Відбувається перехід від розрізнених фірм або навіть транснаціональних корпорацій до єдиної мережі компаній, що з'єднані електронними засобами зв'язку, тісно взаємодіють у галузях технології, контролю якості продукції, планування інвестицій.

Сьогодні все помітнішими стають ознаки шостого і сьомого технологічних укладів. Найчастіше шостий етап дає поштовх до нового етапу в розвитку медицини та біотехнологій, а сьомий — до створення технологій «холодного термоядерного синтезу», що має докорінно змінити енергетичний потенціал земної цивілізації⁴⁹⁵.

Розвиток кожного укладу сприяє сходженню цивілізації на новий, вищий рівень, що створює наступність в історичному процесі та значно збільшує економічні можливості суспільства^{496, 497}. Істотно ускладнюючи економічні взаємозв'язки і посилюючи їхній нелінійний характер, технологічні уклади

⁴⁹⁵ Єрохін С. Технологічні уклади, динаміка цивілізаційних структур та економічна перспектива України [Електронний ресурс] / С. Єрохін. — Режим доступу : <http://www.soskin.info/ea/2006/1-2/20060102.html>.

⁴⁹⁶ Гальчинський А. Україна: наука та інноваційний розвиток / А. Гальчинський, В. Геєць, В. Семиноженко. — Київ, 1997. — 66 с.

⁴⁹⁷ Глазьев С. Ю. Теория долгосрочного технико-экономического развития / С. Ю. Глазьев. — Москва : Владар, 1993. — 310 с.

формують відповідну виробничу структуру, яка справляє визначальний вплив на матеріальне виробництво та сферу послуг^{498, 499}.

Структурований аналіз технологічних укладів здійснено в наукових працях українських і російських учених. Доведено, що життєвий цикл технологічного укладу охоплює майже сторіччя і може бути представлений у формі двох пульсацій. Перша з них відповідає фазі його становлення за несприятливих умов домінування попереднього технологічного устрою, а друга — фазі зростання. Остання настає після структурної перебудови економіки, що відбувалася шляхом заміщення домінуючих технологічних укладів, характеризується сприятливою кон'юнктурою і високими темпами економічного росту. Ця фаза в умовах сучасної світової економіки має місце протягом майже двох десятиріч і позначається становленням суспільного споживання нового типу⁵⁰⁰.

За розрахунками С. Єрохіна, на початку 2000-х в Україні випуск продукції у вищих технологічних укладах (п'ятий і шостий) становить майже 4 %, а приблизно 58 % виробленої продукції припадає на найнижчий технологічний уклад (третій) і 38 % — на четвертий^{501, 502}.

Разом із цим у країнах, що є світовими лідерами економічного розвитку, технологічного прогресу і де нині стрімко розвивається цифрова економіка, провідні компанії представлені саме в галузях п'ятого та шостого технологічних укладів. До того ж найбільшими компаніями світу зараз є саме представники цифрової економіки.

4. Четверта індустріальна революція і формування постіндустріального суспільства.

Інформаційна революція — різновид індустріальної революції, де новим чинником технологічного розвитку є широке застосування інформаційних технологій. В останні декілька років поряд з інформаційною революцією широко застосовуються терміни «Industry 3.0» та «Industry 4.0», зокрема останній був використаний урядом Німеччини в назві стратегії високотехнологічного розвитку країни і комп'ютеризації виробництва.

Якщо розглядати ключові характеристики Третьої і Четвертої індустріальних революцій, то вони пов'язані зі широким застосуванням інформаційних технологій як одного з головних чинників економічного розвитку, але має місце суттєва відмінність у цілях та інструментах реалізації цього. Якщо концепція «Industry 3.0» передбачає широке застосування автоматизації та комп'ютерної техніки під час масового виробництва товарів і послуг, де

⁴⁹⁸ Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця. — Київ : Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003. — 1008 с.

⁴⁹⁹ Економічна оцінка державних пріоритетів технологічного розвитку / за ред. д-ра екон. наук Ю. М. Бажала. — Київ : Ін-т екон. прогноз., 2002. — 320 с.

⁵⁰⁰ Єрохін С. А. Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) / С. А. Єрохін. — Київ : Світ знань, 2002. — С. 351—352.

⁵⁰¹ Савченко К. В. Аналіз технологічної структури економіки України в контексті забезпечення економічної безпеки держави / К. В. Савченко // Механізм регулювання економіки. — 2009. — № 4. — Т. 1. — С. 173.

⁵⁰² Єрохін С. Технологічні уклади, динаміка цивілізаційних структур та економічна перспектива України [Електронний ресурс] / С. Єрохін. — Режим доступу : <http://www.soskin.info/ea/2006/1-2/20060102.html>.

головною цільовою функцією є мінімізація витрат виробництва достатньо стандартизованої продукції або послуг, то для «Industry 4.0» основною ціллю є створення «розумного підприємства (smart factory)» для ефективного виробництва унікального продукту під замовлення конкретного клієнта. Основними характеристиками Четвертої промислової революції, яка, на відміну від інших, ще тільки зароджується, є: кіберфізичні системи виробництва; Інтернет речей; використання «хмарних» технологій; розумне програмування, яке засновано на поєднанні інтелекту людини і штучного інтелекту.

Формування інформаційного постіндустріального суспільства і Четверта індустріальна революція значно знижують транзакційні витрати завдяки зниженню витрат часу і фінансових ресурсів, які пов'язані з пошуком інформації та ухваленням рішення. Також слід зазначити, що застосування технологій у рамках концепції «Industry 4.0» дає можливість поліпшити й якість інституційного середовища, особливо це стосується боротьби з корупцією.

5. Розвиток цифрової економіки безпосередньо впливає на ринкову рівновагу внаслідок дії таких механізмів:

- створення нових ринків за рахунок розроблення і впровадження принципово нових типів продукту: мобільний зв'язок, Інтернет, цифрове телебачення і товарів, що дозволяють їх використовувати;

- трансформація технологій і системи ухвалення рішень завдяки зниженню собівартості продукції, що безпосередньо впливає на параметри ринкової пропозиції;

- середньострокова тенденція до зниження середніх валових витрат виробництва великої кількості товарів.

Також за допомогою цифрової економіки можна розв'язати традиційні проблеми, які призводять до виникнення провалів ринку, а саме:

- 1) монополізація окремих ринків. Як ми це вже розглядали вище, технологічні зміни, що характерні для застосування елементів цифрової економіки, знижують бар'єри для вступу і створюють умови для збільшення рівня конкуренції. Цілком імовірно, що все це ще не гарантує становлення висококонкурентних ринків у всіх сферах застосування цифрової економіки автоматично, але є важливими передумовами для зниження монопольної влади окремих компаній і збільшення конкуренції на ринках;

- 2) асиметрія інформації. Застосування сучасних інформаційних систем і технологій формування та зберігання даних блокчейн у змозі суттєво знизити два основні компоненти асиметрії інформації як нерівномірний доступ до неї, так і моральний ризик, що пов'язаний з обманом і шахрайськими операціями. Швидкий розвиток баз даних і систем ідентифікації, що побудовані на цифровому підписі та ID-ідентифікації, надає додаткові можливості щодо усунення морального ризику, причому майже без додаткових витрат.

Далі розглянемо вплив цифрової економіки на макроекономічну рівновагу в умовах відкритої економіки та глобалізації. Цифрова економіка впливає на макроекономічну рівновагу в умовах відкритої економіки завдяки великій кількості трансмісійних механізмів, основні з яких ми розглянемо зараз.

По-перше, з позицій макроекономічної науки, яка є синтезом неокласичної, кейнсіанської теорій і монетаризму національна економіка включає чотири

основні типи взаємопов'язаних ринків: 1) ринок благ (товарний ринок); 2) ринок праці; 3) ринок грошей (грошовий ринок); 4) ринок капіталів.

Ці ринки є традиційними з позицій розвитку макроекономіки як науки, переліку основних макроекономічних показників, які пов'язані з цими ринками, і змісту підручників і навчальних програм із макроекономіки, але сучасні тенденції макроекономічного розвитку дозволяють стверджувати, що слід приділяти увагу й іншим ринкам, таким як ринок нерухомості, фінансовий ринок, валютний ринок та іншим, які чинять безпосередню дію на стан традиційних ринків і динаміку основних макропоказників. Сукупність представлених вище ринків можна віднести до ринків активів або до ринків капіталів. На кожному з вказаних вище ринків розглядаються макроекономічні показники, що характеризують їхній стан і відбивають його рівновагу.

Одні з них характеризують кількісні параметри ринку, інші — цінові. Розглянемо параметри макроекономічної рівноваги на кожному ринку. На товарному ринку рівновага встановлюється шляхом взаємодії сукупного попиту і сукупної пропозиції, унаслідок чого формується рівноважний рівень цін і рівноважний реальний обсяг національного виробництва (реальний ВВП). Під дією нецінових чинників параметри рівноваги зміщуються, водночас спостерігаються такі макроекономічні динамічні явища, як економічне зростання (чи спад) та інфляція (чи дефляція). Економічне зростання має місце внаслідок збільшення реального ВВП у порівнянні з попереднім періодом. Інфляція є підвищенням загального рівня цін, яке має місце в разі, якщо рівень цін попереднього періоду перевищує аналогічний показник попереднього. У більшості країн світу рівень інфляції визначається щомісячно на основі індексу споживчих цін, реальний ВВП розраховується щокварталу.

Так сталося, що створення глобальних мереж даних і глобальних рейтингів поліпшило доступ населення великої кількості країн до статистичної інформації та підвищило адекватність сприйняття наявної макроекономічної ситуації в порівнянні з іншими країнами. Саме розвиток цифрової економіки в умовах глобалізації та розбудови постіндустріального суспільства характеризується найвищими темпами економічного зростання в економічній історії та найнижчими темпами інфляції в останні десятиріччя. Цифрова економіка надає додаткового поштовху для стрімкої індустріалізації КНР, Індії, Індонезії та інших країн, що розвиваються, створення глобальних ланцюгів доданої вартості та розвитку послуг аутсорсингу.

Рівновага на ринку праці встановлюється шляхом взаємодії попиту на працю і пропозиції праці, унаслідок чого формується рівноважна чисельність зайнятих в економіці та рівноважна заробітна плата. Розвиток цифрової економіки спричинив появу нового класу зайнятих і нових форм зайнятості, у результаті чого сформувалося й активно розвивається таке явище, як фріланс. Фріланс активно представлений як у сферах цифрової економіки, так і в інших, але за допомогою інструментів цифрової економіки ліквідовані більшість бар'єрів, які раніше стримували розвиток цього сегмента ринку праці. Сформовані на сьогодні міжнародні та національні біржі фріланс дозволяють

доволі швидко знаходити взаємозв'язок між замовниками і виконавцями широкого спектра робіт без додаткових витрат і з мінімальними зусиллями.

Підбиваючи підсумки дослідження цифрової економіки в умовах прискореного розвитку глобалізаційних процесів і формування постіндустріального суспільства, можна зробити такі висновки:

— цифрова економіка зараз частіше розглядається як комплекс технологічних змін, які економісти пов'язують зі становленням п'ятого, шостого і, можливо, сьомого технологічних укладів, економічними і технологічними символами яких є бурхливий розвиток комп'ютерних технологій, цифровізація різноманітних систем комунікацій, розроблення і впровадження глобальних, регіональних і локальних комп'ютерних мереж;

— хоча сьогодні цифрова економіка належить до сфери послуг (третинного сектору економіки), її принципова різниця від традиційних послуг може дуже скоро призвести до перегляду визнаної сьогодні трисекторної моделі економіки в бік чотирисекторної, де відповідно саме цифрова економіка розглядатиметься як четвертинний сектор. Крім того, наявні довгострокові тенденції структурних міжсекторальних змін, де поступово старі втрачатимуть частку, а нові нарощуватимуть, можна буде розглядати нову революцію — цифрову, і новий тип суспільства — цифрове;

— глобалізація, інтеграція та цифровізація економічних відносин і соціального розвитку відбуваються паралельно, є взаємопов'язаними процесами та разом формують і змінюють постіндустріальне суспільство. Усі ці процеси характеризуються певними проблемами, іноді розвиваються асинхронно в короткостроковому періоді, але якщо подивитися із сьогодення на 1980-ті роки, з яких розпочався бурхливий розвиток вказаних процесів, ми не побачимо Євросоюзу, Меркосуру та інших відомих сьогодні інтеграційних об'єднань, не знатимемо що таке «євро», «Інкотермс», «біткоїн», не знайдемо у словнику термінів «загуглити», «соціальні мережі», «мобільний інтернет» і багато інших. Нові глобалізовані компанії, що є символами цифрової економіки, «Alphabet», «Microsoft», «Apple», «IBM», «ChinaMobile», «Facebook», мають найвищу капіталізацію у світі та характеризуються високими значеннями коефіцієнта Тобіна, тобто краще за інші здатні трансформувати активи в ринкову вартість.

Наукове видання

**ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА
ЯК КЛЮЧОВИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ
ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Монографія

За науковою редакцією

*доктора економічних наук, професора А. Я. Кузнєцоваї,
доктора економічних наук, професора С. Ю. Колодій,
доктора економічних наук, доцента Н. М. Пантелєєвої*

Авторський колектив

*Т. Е. Беялов, Л. О. Гаряга, С. В. Діденко, А. В. Дика, Ю. В. Жежерун, С. Ю. Колодій,
С. К. Колодій, І. О. Косовський, В. О. Криворучко, С. О. Криниця, А. Я. Кузнєцова,
Н. М. Пантелєєва, О. В. Панченко, М. А. Ребрик, Ю. С. Ребрик, Н. В. Рогова,
М. В. Руденко, В. Г. Сословський, Г. Г. Чмерук, О. М. Шинкаренко, А. І. Якимів*

Редактор	О. П. Яремчук
Технічний редактор	І. В. Мазінг
Комп'ютерний макет	С. В. Полець
Коректор	О. П. Яремчук

Підписано до друку 01.11.2019. Формат 60 x 84^{1/16}.
Обл.-вид. арк. 20,9. Умовн. друк. арк. 16,74.
Тираж 300. Зам. № 1423.

Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи».
04070 м. Київ, вул. Андріївська, 1.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 5033 від 29.12.2015.

Друк ТзОВ «НІЛАН-ЛТД»
«Медмістечко», с. Березина, Вінницький р-н, Вінницька обл., 21029.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4299 від 11.04.2012.